

2020 Yılı'nın 3. Çeyreğinde Azerbaycan Ekonomisi

Süresi uzatılan sokağa çıkma kısıtlamasının ekonomiye zararı büyük oldu:

- Petrol sektörü %6,4 düşüş kaydederken ekonominin geneli %3,9 daralmıştır. Ham petrol üretimi, 2019'un Ocak-Eylül dönemiyle karşılaştırıldığında %7,6 daha düşüktü. Bir önceki aya göre %11,5 oranında, 2,7 milyon tona düşmüştür. Üretimdeki düşüş, asıl olarak Azerbaycan'ın OPEC+ anlaşması taahhüdünün gerçekleşmesiyle ilgilidir. Bu arada doğal gaz üretimi %8,3 oranında artmıştır.
- Petrol dışındaki GSYİH ise %2,4 oranında azalmış, toplam GSYİH'nin %70'i kadar olmuştur. Eğer bir önceki yıla göre %9,6 daralan inşaat sektörü çıkartılacak olursa, petrol dışındaki sektör %1,4 oranında düşmüştür. Turizm sektörü, sokağa çıkma kısıtlaması nedeniyle, petrol dışı GSYİH büyümesini de zorlayacak şekilde %55,5 oranında düşüş kaydetmiştir.
- Ekonominin en fazla büyüyen endüstrisi asıl olarak, kamu yatırımlarının, endüstrinin kimya, metalürji ve eczacılık gibi belirli kesimlerinde kayıt altına alınmasının etkisi sayesinde, petrol dışı imalat olmuştur (%13).

Sokağa çıkma kısıtlamasının neden olduğu eksi talep şoku, düşük seyreden enflasyon düzeyi üzerinde aşağı yönlü baskı yapmaktadır:

- Fiyat düzeyleri Eylül'de %0,1 artmış ve yıllık enflasyon %2,6 olarak gerçekleşmiştir. Merkez Bankasının hedef bandının (%2-%6) ortası olan %4'ten daha düşük kalmıştır.
- Tüketici sepetine dahil edilmiş olan ürünlerin ve hizmetlerin %80'inin fiyatı (520'sinden 416'sının) bir önceki yıla göre artmış, %10,4'ününki azalmış ve %9,6'sınıniki değişmemiştir. Kalemlerin %52,5inin (273) fiyat artışı, yıllık başlık enflasyonu olan %2,6'dan düşüktür.
- Tüketici sepetine dağıtılacak olursa, bir önceki yıla göre gıda fiyatları %4,3, gıda dışı kalemlerin fiyatları %1,4 ve hizmetlerin fiyatları %1,2 artmıştır. Gıda ve gıda dışı ürünler ile hizmetlerin yıllık enflasyona katkısı, sırasıyla yüzde 1,8, 0,4 ve 0,4 (toplam %2,6) olmuştur.
- Genel olarak, sokağa çıkma kısıtlamasına bağlı düşük küresel gıda fiyatları ve daralan talep, enflasyonu düşürücü etki yapmıştır.

Daha düşük petrol fiyatı ticaret dengesinde daha fazla bozulmaya yol açıyorsa da hala toplam GSYİH'nin %9'una eşit bir fazla var:

- 2020 Ocak-Haziran döneminde toplam ihracat %29 azalmış, ithalat* da %5 düşmüştür. Sonuçta, ticari fazla*, 2.756 milyon \$ veya toplam GSYİH'nin %9'una karşılık gelen %58 oranında azalmıştır.
- İhracattaki azalma asıl olarak ham petrol ihracatıyla bağlantılıdır. Ham petrol ihracatı itibari olarak %36,5, gerçek olarak %6,5 azaldıkça petrol fiyatındaki keskin düşüş güçlü bir etki yapmıştır.
- İthalattaki azalmaya asıl katkırı yapanlar, yakıtlar, makine ve donanım ürünleri, tekstil, giyim ve ayakkabı ürünleridir:

- ✓ Sokağa çıkma kısıtlamasından kaynaklanan sınırlamalar taşımacılığa olan talebe zarar verdikçe yakıt ithalatı %69 düşmüştür;
 - ✓ Makine ve donanım ithalatı, ithalattaki toplam azalmaya beşte bir oranında katkı yapacak şekilde %4 azalmıştır;
 - ✓ Tüketici talebi COVID-19 nedeniyle gıda ve ilaçlara yöneldikçe, tekstil, giyim ve ayakkabı ürünleri ithalatı %14 düşmüştür, gıda ürünleri ithalatı %3 artarken ilaç ürünleri ithalatı de %31 artmıştır.
- Analiz yapılan dönemde petrol dışı ihracat bir önceki yıla göre %9 düşmüştür ve toplam ithalatın %16,4'ü kadar, 1.282 milyon \$ olmuştur.
 - Ticaret fazlasının Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası (ACMB) yedeklerine katkısı olmuştur. Eylül sonunda ACMB yedekleri 6.491,4 milyon \$; yani 2019'un aynı dönemiyle karşılaştırıldığında %7,6 veya 457.3 milyon USD (yılbaşından bugüne kadar %3,7 veya 233,4 milyon \$) daha yüksektir.
 - Haziran sonunda Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Fonu'nun (SOFAZ) varlıkları, 2019'un aynı dönemiyle karşılaştırıldığında %1,8 artmış, 43.289 milyon USD veya toplam GSYİH'nin %94'ü olmuştur.
- *Not:** Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Fonu'nun altın ithalatı olan HS kodu 71-yarı mamul altın dışında tutulmuştur

Kredi portföyü büyürken mevduatlar azalmış; hükümetin KOVID-19'u engelleme önlemlerinden etkilenen endüstrilere yönelik kredi teminat desteği programı Temmuz ayından bu yana devam etmektedir:

- Eylül'de, sektörün toplam varlıkları yılbaşından bugüne %6,4 azalarak 30,6 milyar AZN olmuştur. AtaBank, AmrahBank, AGBank ve NBC olmak üzere dört bankanın lisanslarının geri alınması dışında toplam varlıklar Nisan-Mayıs'ta %2,4 olmak üzere biraz düşmüştür. Brüt krediler yılbaşından bugüne %2,7 azalmıştır. Krediler, lisansları geri alınan bankalar dışında yılbaşından bugüne %4,1 oranında yükselmiştir.
- Kurumsal krediler portföyü, endüstriye (%36,3↑) verilen krediler büyürken, ulaştırma ve iletişim (%25,9↓), enerji ve doğal kaynaklar (%16,5↓) ile inşaat (%9,1↓) firmalarına verilen kredilerdeki düşüşün etkisiyle yılbaşından bugüne %0,3 daralmıştır.
- Hane halkına krediler, tüketici kredilerindeki %11 düşüş dahil olmak üzere yılbaşından bugüne %2,8 azalmıştır. Tüketici kredisi portföyünün bir önceki yıla göre büyüme oranı, Kasım 2019'daki makro ihtiyatlı müdahale nedeniyle 2019 sonundaki %48,3'ten %1,6'ya düşmüştür.
- Tahsili gecikmiş alacaklarda (TGA) 2019 sonuyla karşılaştırıldığında %16 azalma görülmüştür. Toplam TGA oranı, 2019 yılsonundakinden 1,1 baz puan daha düşük olan %7,2'de kalmıştır. TGA'ları yüksek olan sorunlu bankaların lisanslarının geri alınması bu düşüşün asıl nedeni olmuştur.
- Mevduat tabanı, yılbaşından bugüne %9,1 oranında azalma yaşanması üzerine 22,5 milyar AZN olmuştur. Lisansları geri alınan bankalar dışında, mevduat portföyü %6

daralmıştır. Yılbaşından o güne vadeli mevduatlarda %13,2 azalma görülürken vadesiz mevduatlar %5,7 düşmüş ve bunların toplam da 9,7 milyar AZN olmuştur. Geri alınan lisanslar ve hane halkının ve firmaların gelirlerdeki sokağa çıkma yasağından kaynaklanan düşüşe bağlı nakit gereksinimleri mevduat çıkışının asıl nedenleri olmuştur. Hane halkı mevduatları ve ulusal ve yabancı para cinsinden mevduatları, yılbaşından bugüne sırasıyla %9,3 ve %12,1 oranlarında düşmüştür.

- Toplam mevduat portföyünün dolarizasyon oranı, Aralık 2019'la karşılaştırıldığında 3,4 baz puan düşerek %57,6'da kalmıştır. Aralık 2019 ile karşılaştırıldığında, vadeli mevduatlarda dolarizasyon 2 baz puan yükselirken, vadesiz mevduatlardaki dolarizasyon 3,8 baz puan düşmüştür. Bankacılık sektöründe, Eylül sonu öz kaynaklarına oranla toplam net kar olarak hesaplanan öz kaynak verimliliği %14,8 olmuştur. Bir önceki yıla göre faiz geliri %0,2 artarken pandemi nedeniyle şubelerde daha az işlem yapılması sonucunda faiz dışı gelir %5,2 düşmüş, nakit dışı işlemlerin hizmet ücreti göre %50 azalmıştır.

Hem hayat sigortası hem de hayat-dışı sigorta kesimleri sigorta sektörünün büyümesine katkıda bulundu:

- Toplam sigorta primleri 2020'nin Ocak-Eylül döneminde bir önceki yıla göre %11,3 artışla 581,5 milyon AZN olmuştur. Net primlerde (primler eksi talepler) petrol dışı GSYİH'nin %0,8'ine karşılık gelen %14,7 bir düşüş yaşanmıştır (Ocak-Eylül 2019: %0,9). Ekonomide bu göstere yatırımların ana kaynaklarından biri olarak addedilmektedir:
- Piyasa segment analizi temel alındığında, hayat sigortası (HS) toplam primleri %17,2 artmış ve 239,3 milyon AZN'ye ulaşmıştır. HS primlerinin piyasanın toplam primleri içindeki payı 2,1 baz puan büyüyerek %41,2'sini oluşturmuştur.
 - ✓ Gönüllü hayat sigortası primleri %17,4 artarak 197,4 milyon AZN olmuştur. Gönüllü hayat sigortasının toplam hayat sigortası primleri içindeki payı %82'nin biraz üzerinde durağan kalmıştır.
- Hayat sigortası dışı sigortaların primleri %7,5 yükselmiştir. Hayat sigortası dışı sigortaların toplam primler içindeki payı 2,1 baz puan azalarak %58,8 olmuştur.
- Hayat sigortası piyasasında taleplerin primlere oranı %77,7 (Ocak-Eylül 2019: %40,5), hayat sigortası dışındaki sigorta piyasasında ise %35,6 olmuştur (Ocak-Haziran 2019: %34,4)

ACMB Temmuz-Ekim döneminde yeniden finansman faiz oranını 50 baz puan indirerek %6,5'e çekmiştir:

- Faiz oranı koridorunun üst sınırı, likiditeyi desteklemek için 50 baz puan indirimle %6'ya, üst sınırı ise 175 baz puan indirimle %7'ye düşürülmüştür.
- Merkez Bankası, enflasyon düşürücü faktörlerin enflasyonu hedef aralığının (%4±2) merkezinden aşağıda tuttuğunu belirtmiştir.
- Ancak ACBM'nin, küresel ekonomik koşulların önde gelen ekonomilerin potansiyel ikinci COVID-19 dalgasından kaynaklanan bir sonraki sokağa çıkma kısıtlaması

uygulaması, yükselen jeopolitik gerilimler, petrol piyasasındaki volatilité ve bölgedeki belirsizlik nedeniyle bozulmakta olduğu değerlendirmesi, Merkez Bankasının düşürdüğu oranın sınırlı kalması sonucunu doğurmuştur.

- Merkez Bankası, makro ihtiyatlı düzenlemelerdeki imtiyazların yıl sonuna dek (daha önce 30 Eylül'dü) reel sektöre verilecek kredilerin koşullarında iyileşme sağlayacağını ve ekonomik faaliyetlerin, makro ihtiyatlı gevşeme önlemlerinin yanı sıra maliye politikaları ve parasal politikalarla destekleneceğini belirtmiştir.
- ACMB, enflasyonun 2020 sonuna kadar %2,8-3 aralığında ve 2021'de %3,6-4 aralığında kalacağını öngörmektedir.
- Güncellenen enflasyon öngöröleri, makroekonomik göstergelerin dinamiği ve pandeminin getirdiği riskler, Merkez Bankasının bir sonraki faiz oranı kararını etkileyecektir.

Uyarı Notu: Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti; aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri, mevduat kabul etmeyen bankalar ile müşteri arasında imzalanacak yatırım danışmanlığı sözleşmesi çerçevesinde sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler, yorum ve tavsiyede bulunanların kişisel görüşlerine dayanmaktadır. Bu görüşler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanılarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir.